

KOVÁCS ISTVÁN

A megtörhetetlen költő

„Oly nemzethez tartozunk, melynek az a sorsa, hogy briliánsokkal lőjön az ellenségre!” E mondatot egy lengyel irodalomtörténész fogalmazta akkor, amikor megtudta, hogy Krzysztof Kamil Baczyński, a XX. század egyik legkiemelkedőbb lengyel költője huszonhárom évesen elesett az 1944. augusztus 1-jén kirobbant varsói felkelés negyedik napján. Ez a bibliai panasznak is beillő mondat érvényes Gérecz Attilára is. Briliáns volt. Nemcsak a haza iránt érzett viszonzatlan szerelme jegyében is vállalt harcot tekintve, amelynek reménytelen végóráiban kész volt életét áldozni. Briliáns volt sportteljesítményét és a börtönben kibontakozó költői tehetségét mérlegre téve is.

Aligha találunk rá példát a magyar irodalomban, hogy valaki szinte egyik napról a másikra a költészet teljes eszköztárával felvértezve álljon – helyzetéből fakadóan – a váci börtönudvaron irodalmi társasággá szerveződött rabtársai elé. Pedig az *Így bocskorosan* című, gyakran idézett, 1954 májusában keltezett első dokumentálható verse is ezt bizonyítja, amelyet egyként jellemez Áprily Lajos dallamos szelídsége és Petőfi kihívó hetykesége:

*Így bocskorosan ugye megnevettek,
hogy márványt törni hegynek indulok?
A számon pimasz mosolygás a jelszó,
fütytyös csibészes: én is feljutok!*

*Nincs tömött zsákom s hegymászó botom!
Segítő kezét tán egy társ sem ad,
de vihart-oldó déli szél kölyök-
fejemre borzol lágy barackokat!*

*S a hegytetőn majd minden mezt lehántva,
én is kacagva szélnek öltözök;
karjukra fűznek mind a fény-nyalábok,
s eltáncolunk a fejetek fölött!*

*Így bocskorosan ugye megnevettek,
hogy márványt törni hegynek indulok?
A számon pimasz mosolygás a jelszó,
fütytyös csibészes: én is feljutok!*

Elhangzott 2017. november 7-én, Gérecz Attila Klauzál téri emléktáblájának megkoszorúzásakor.

Magabiztos formaérzékét dokumentálják többek között Goethe-, Heine és Rilke-fordításai, vagy a szövegének krónikáját megörökítő poémájának töredékei is.

Milyen tragikus életsorsra villant rá azzal, hogy szinte minden versének végén keletkezési helyként valamelyik börtön szerepel: Gyűjtő – Kisfogház, Vác, Márianosztra. Mintha egész Magyarország börtön lett volna, ahogyan Hamlet Dániája az volt. Persze, ha belegondolunk abba, hogy Magyarországon 1948 és 1953 között hétszáz ezer politikainak minősíthető perre került sor, nem túlzás az állítás: az ország valóban börtön volt. Börtön, amelynek valóságos rácsait Gérecz Attila már 1954 derekán szétfeszítette... Július 18-án, két héttel a Bernben elveszített labdarúgó döntőt követő első utcai demonstrációk közhangulatában megszökött a váci börtönből. Ha egyetlen megbízható kapcsolati pontja lett volna Budapesten, talán nem kerül vissza a börtönbe, ahol bravúrja miatt még fogvatartói körében is köztiszteletnek örvendő rab lett.

A berni kudarc pontot tett a magyar nép sportpályás csodavárásai rítusára, 1956 őszén maga teremtett világcsodát. A német–zsidó származású, világhírű amerikai politikai filozófus, a totalitárius rendszerek működését kutató, elemző Hannah Arendt szerint a világtörténelem egyetlen igazi forradalma az 1956-os magyar forradalom volt, amelynek résztvevői nem szociális követelésekkel léptek fel, nem a gyomrukat akarták megtölteni, hanem szabadságigényükkel az egyén és közösség megnyomorított tudatát, lélekállapotát törekedtek megváltoztatni. Ő mondta azt is, hogy 1956 magyarságának szelleme az emberiség kiolthatatlan fénye. E fényben benne van Gérecz Attila szellemének kisugárzása is.

Költő-volta mellett annak tudatában, hogy válogatott öttusázó kerettagként micsoda sportpályafutás várhatott volna rá, beleértve az olimpiai dobogót is, megkockáztathatjuk annak kijelentését: ha a sors lehetővé teszi, Gérecz Attila mindenben nagyot alkot, bármihez nyúl. Az 1956. november 7-én géppuskasorozattal összelyuggatott génusza hatvan év távolából is megrendít kisugárzásával. Egy drámaian lezárt életet a megtörhetetlen jellem, példamutató tartás is műalkotássá formálhat. Bizonyosság rá Gérecz Attila sorsa, amely részünké válhat, gazdagíthat, önmagunk lényegére döbenthet, egymás iránti szeretettel tölthet el bennünket.